

Karen Dierickx

De grote verliezer

<http://karendierickx.wix.com/karendierickx>

Vanaf 11 jaar

© 2013 Abimo Uitgeverij & Karen Dierickx
Europark Zuid 9, 9100 Sint-Niklaas, België
telefoon: 0032 (0)3-760.31.00 fax: 0032 (0)3-760.31.09
website: www.abimo.net
e-mail: info@abimo.net

Eerste druk: september 2013

Coördinatie: Sarah Kumar en Elly Simoens
Redactie: Glenn Geeraerts
Vormgeving: Dots and Bits
Cover: Jacques Maes & Lise Braekers

NUR 283
D2013/6699/87
ISBN 9789462340299

Niets uit deze uitgave mag, op welke wijze ook, worden overgenomen zonder de uitdrukkelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

de Grote verluezer

In het kort

Het jaar van de
Grote Veranderingen – 1914

Het jaar waarin niets nog was
wat het leek – 1915

IN HET KORT

Hallo. Ik ben Margrietje Gaublonne. Aangenaam.

Ik ben bijzonder blij dat jullie mijn verhaal willen horen.

Het begint in 1914. Dat was niet zomaar een jaar. Het was het Jaar van de Grote Veranderingen. Dat jaar werden wij allemaal iets. Eerst werd Basiel een sterretje in de donkere nacht, toen werd Jutta onze nieuwe nummer vier, toen de klokken begonnen te luiden had va haast om een held te worden en werd ma een beest, en nog wat later werden mijn broers, mijn zusje en ik opgejaagd wild. Toen werd ik door mijn eigen stomme schuld De Grote Verliezer en bijna de moordenaar van mijn moeder.

En toen moest het eigenlijk alleen nog maar beginnen.

Maar als ik het zo vertel, begrijpen jullie er natuurlijk niks van.

Laat ik dus maar bij het begin beginnen.

Bij Basiel.

Winter 1914.

Het jaar van de
Grote Veranderingen

1914

1

Basiel is mijn broertje. Wás, moet ik zeggen, want hij is niet meer bij ons. Zijn lijfje ligt in een koude put op het kerkhof, zijn zieltje is een sterretje in de donkere nacht geworden.

Misschien was dat wel een beetje mijn schuld.

Het gebeurde op het einde van de winter, net voor de eerste sneeuwkllokjes hun kopjes boven de bevroren grond uitstaken. Basiel hield heel erg van sneeuwkllokjes. Ma ook. Hij plukte er altijd voor haar en zij zette ze dan in een vaasje naast de glazen stolp met Ons-Lief-Vrouwke-met-het-kindeke-Jezus boven de haard, waar ze al na twee dagen verslensten. Dan moest Basiel er nieuwe gaan plukken, wat geen probleem was: onze dijk stond er vol mee, en hij deed niets liever dan ma blij maken. Dat kon hij als geen ander. Ik was te veel een dromer, Wannes en Oliver waren te veel woelwaters, maar hij was zo helemaal op haar maat gesneden. Met wat hij deed, wat hij zei, hoe hij keek, zelfs met hoe hij zich boos maakte, bracht hij haar aan het lachen. Alleen nog maar aan hem denken was al genoeg om haar blij te maken. En van sneeuwkllokjes hielden ze allebei heel erg veel.

De dag waarop hij er alleen op uit trok, liet ik bij het

vuur van de Leuvense stoof mijn haar drogen. Loeki lag met zijn snuit op mijn voeten te dommelen; in zijn droom maakte hij smakgeluidjes en trok hij met zijn pootjes, zijn staartje waaierde over de vloer.

‘Margrietje, let eens op je broer!’ riep ma vanuit het achterhok, waar ze nieuwe kolen was gaan halen.

Met een verveelde blik tuurde ik naar buiten door het raam met de vriesbloemen in de hoeken, die wat weg hadden van het kantwerk van ma. Ik zag niets dan de notelaars op de dijk, die met hun kale armen het loden wolkenpak omhoog hielden.

Wannes en Oliver waren met va naar het dorp; dat deden ze altijd als ma en ik ons bad namen (als va en mijn broers in bad gingen, moest ik zolang op zolder blijven). Heel toevallig en heel onopvallend bleef va dan voor de fietsenwinkel van Swa staan om vanachter het raam zijn droomfiets met zijn ogen te strelen, dat hadden Wannes en Oliver me verteld. Elke week legde va een centje opzij voor die fiets, maar eigenlijk hoopte hij dat een van zijn twee duiven ooit een grote prijs zou winnen, een grotere dan het zakhorloge van het jaar daarvoor, hoewel hij daar ook heel trots op was. Het was een Alcyon, die droomfiets van hem, zo een waarmee Odiel Defraeye twee jaar voordien de Ronde van Frankrijk had gewonnen, iets waar ook va van droomde.

‘Begin maar met de Grote Prijs van De Zwaluw’, zei ma dan altijd.

Met een lang gezicht stond ik op en ging voor het raam staan.

‘Ik zie hem niet.’

‘Hij loopt daar, aan de beek’, zei ma terwijl ze hijgend en sleurend met een kit vol kolen naar binnen waggelde.

‘Moest jij niet op hem letten?’

‘Hij moest naar de wc.’

‘Ga hem nu maar halen, voor hij in de beek sukkelt.’

Het was een koude dag met een natte lucht; naar buiten gaan stond me niet erg aan.

‘Trek niet zo’n gezicht, Margriet.’ Met een dreun zette ma de kolenkit neer. Ze kreunde, rechtte haar rug, maakte hem hol en stak haar buik naar voren. ‘Vooruit. Haast je wat.’ Toen liep ze weer naar achteren.

Toch haastte ik me niet om mijn omslagdoek om me heen te slaan en gekruist over mijn buik in mijn rok te steken. Daarna plukte ik met de kolentang nog een gloeiend kooltje uit de stoof en liet het in de zak van mijn schort glijden, om er buiten mijn handen aan te kunnen warmen. Het was ook zo’n koud en miezerig weer. Ik hoopte maar dat Basiel vanzelf naar huis zou komen voor ik naar buiten moest.

Maar dat gebeurde niet.

Het was va die Basiel uit het ijskoude water van de beek viste. Net toen ik drie stappen in het veld had gezet, kwamen hij en Wannes en Oliver eraan; van ver hadden zij het zien gebeuren.

Basiel was niet kopje onder gegaan, maar evengoed had het water hem goed te pakken gehad. Zelfs toen va hem tegen zijn borst drukte, zijn warme adem in zijn gezicht

blies en naar binnen rende, naar het vuur en de warmte, ontdooide hij niet. Hij was net een ijsman geworden. Hij weende niet eens, lag daar gewoon te bibberen en met holle ogen voor zich uit te kijken. Zijn lippen waren wit en zijn wangen zo grijs als de lucht boven de velden.

‘Hij toch niet!’ riep ma uit toen ze hem in hun bed in het opkamertje legden; daar was het warmer dan in ons eigen bed onder de pannen. Ze liet zich op haar knieën op de harde plavuizen vallen en drukte haar gezicht tegen zijn grauwe handje. Voor mijn ogen viel ze uiteen als de pluizenbol van een paardenbloem waar hard tegen geblazen wordt. ‘Mijn God, hij niet!’

Wie dan wel, dacht ik terwijl ik als een gek op het puntje van mijn vlecht zoog, maar ik zweeg. Tegen mijn borst priemde een grote wijsvinger, waar een stemmetje bijhoorde: ‘Als jij niet zo had getreuzeld, was hij niet in de beek gegleden.’ Het maakte dat ik ineem wilde schrompelen als het spek dat ma die middag op de hete bakplaat had gelegd.

Basiel werd ziek natuurlijk. Hij hoestte en proestte en zijn koorts liep soms zo hoog op dat we evengoed hem als stoof hadden kunnen gebruiken om er onze kooltjes op te warmen. Dat zei Wannes, en ma werd er heel boos om.

Ze weende veel in die dagen. Als ze aan zijn bed zat, als ze pap voor ons kookte, als ze dacht dat niemand haar kon zien, als ze op haar stoel bij het raam boven haar kantkussen zat en alle klosjes in elkaar verstrikt raakten omdat ze door haar tranen heen niks meer zag. Ik werd er bang

van; het waren haar tranen die me duidelijk maakten dat er iets heel ergs aan het gebeuren was met Basiel. In die dagen gebeurde het meer dan eens dat ze zo hard weende dat ze begon te piepen en va zei dat ze aan haar buik moest denken.

Dat klinkt misschien raar, maar dat was het niet. Toen Basiel stierf had ma een abnormaal dikke buik. Het leek wel of hij elk moment kon knappen, zo dik was hij. Ik vond het nogal eng; misschien ging er ook met haar iets ergs gebeuren.

Op een dag – Basiel was er toen nog – zat ze stilletjes op haar stoel boven haar kantwerk naar buiten te staren met ogen die niets zagen. Ik denk toch dat ze Wannes en Oliver niet zag die met Loeke over onze dijk hosten, al even zot als de wind, want ze zwaaide nooit terug en mijn broers deden echt heel hard hun best om op te vallen. (Als je hen zo bezig zag, zou je echt niet zeggen dat zij een jaar ouder waren dan ik.) Ze wreef alsmaar over haar ronde buik, steeds weer opnieuw, en toen vroeg ik het haar.

‘Ma, waarom wordt je buik zo dik? Is het iets ergs?’

Het duurde even voor ze haar gezicht naar me toe had gedraaid en haar ogen me hadden gevonden. Ze keek alleen maar, net alsof ze iets op mijn gezicht zocht, en dat kriebelde zo dat ik begon te geloven dat er inderdaad van alles aan mijn neus hing of op mijn wang kleefde dat daar niet hoorde te zijn.

‘Het is niets ergs’, zei ze toen ik begon te denken dat ze nooit meer iets zou zeggen. ‘Je zult nog een broertje of zusje krijgen, dat is alles. Een baby. Binnenkort.’

Wat die twee met elkaar te maken hadden – dikke buik en baby – begreep ik niet, maar omdat haar gezicht opeens stond van 'zo is het wel genoeg' vroeg ik maar niets meer. Bovendien kreeg Basiel op dat moment weer zo'n verschrikkelijke hoestbui. De deur van het opkamertje, waar hij in het grote bed van ma en va lag, stond open en daarom konden we zien hoe zijn kleine lijfje door elkaar schudde en zijn ogen uitpuilden. Met buik en al haastte ma zich naar hem toe; mij liet ze gewoon achter met al die vraagtekens in mijn hoofd en met mijn vlecht in mijn mond.

Ik dacht dat ma me wat op de mouw had gespeld. Net het omgekeerde gebeurde: in plaats van nog een broer of zus erbij viel er eentje weg. Drie dagen later deed Basiel op een ochtend zijn oogjes niet meer open. Helemaal verkleumd en blauw lag hij in het bed van ma en va. Zelfs zij hadden hem niet warm kunnen houden.

Op dat moment bevroren we allemaal een beetje, en ik nog het meest van al, want als ik niet zo had getreuzeld, was dit misschien allemaal niet gebeurd.

Je gelooft het nooit, maar die dag waren de eerste sneeuwkllokjes er. Omdat Basiel er nu geen meer kon plukken en ma zo verdrietig was, bracht ik er haar. Ik dacht dat ze blij zou zijn, al was het maar een heel klein beetje, maar in plaats van nog eens te lachen, ging ze nog harder wenen en ze bleef de hele dag doorjanken tot ze weer begon te piepen en zomaar opeens van haar stoel gleed, helemaal wit en

zo slap als een uitgewrongen dweil. Twee dagen later werd Basiel op het kerkhof in een put gelegd die de grafdelvers met veel moeite hadden gegraven omdat de grond zo hard bevroren was. Het was heel koud die dag, maar de kou vanbinnen was veel en veel erger, en daar was geen verhelpen aan.

Iedereen was er: onze grootouders met va's broers en onze tantes en neven en nichten, die daar bijna een halve dag voor hadden moeten reizen; zowat iedereen van het dorp en van school; onze chique tante Louise uit 't Stad, zonder haar chique meneer; va zijn vroegere maten van de dokken en zijn nieuwe werkmakkers van de gasfabriek – echt iedereen was er. Maar wat heb je daaraan? Je ziet hen niet eens, je ziet alleen die kist en de put waar hij in moet.

Ik voelde me zo slecht.

Toen de kist met Basiels lichaampje in de put werd gelaten, zag ik opeens – ik zweer het! – hoe er een lichtstraaltje van tussen een van de spleten naar buiten glipte. Of misschien was het eerder een wolkje, ik kan het niet goed uitleggen. Het steeg op naar de hemel. Op dat moment wist ik het: Basiel zijn lijfje mocht dan wel in die diepe put op het kerkhof liggen, zijn ziel was een sterretje aan de hemel geworden.

Of wilde ik dat alleen maar?

Hoe het ook zij: voor mij schitterde zijn sterretje vanaf die dag even fel in de nacht als zijn guitige oogjes toen hij nog bij ons op de aarde was. Hij stond pal boven ons huis; als ik in mijn bed recht naar boven keek, kon ik hem door een spleet in de pannen zien. Als ik dan lang genoeg naar

hem keek en heel hard voor hem bad, knipoogde hij naar me. De plaats naast me in bed voelde dan iets minder leeg en koud aan.

Mijn broers durfde ik het niet te vertellen, bang dat ze me zouden uitlachen. Ook ma durfde ik het niet te vertellen, misschien wel omdat ik bang was dat ze iets lelijks zou zeggen ofzo, iets als: 'Het is allemaal jouw schuld!'

Va heb ik het wel verteld.

Het was op een dag met een omfloerste winterzon – er hing zelfs al een vleugje lente in de lucht – en va ging vissen aan de Halve Maan. Zoals gewoonlijk gingen wij mee (ma niet), maar het voelde raar aan die dag, zo zonder Basiel. Het was net of er een gat in de lucht met ons meeliep.

Wannes en Oliver hadden niet het geduld om gewoon langs het water te zitten. Al gauw gingen zij allerlei jongensdingen doen: kampen bouwen, konijnen uitgraven, patrijzen opjagen, je weet hoe dat gaat. Meestal speelde ik mee met mijn broers, maar nooit als we gingen vissen. Dan bleef ik bij va zitten, dat was mijn moment alleen met hem. Anders kwam dat er nooit van, altijd hing er wel iemand rond hem; waren het niet mijn broers, dan was het iemand uit het dorp. Iedereen had hem graag.

Soms deden we niets meer dan naast elkaar zitten te zwijgen tussen het duizendblad en de wilde margrietten, starend naar de zonnevlekken op het dansende water, naar de wolken die onder ons doorschoven of naar de kringen die de regen maakte. Maar meestal babbelden we. Niet zomaar wat gebabbel, echt praten was het. Hoe het kwam begrijp ik niet, maar als hij daar zat met die vislijn in zijn handen,

werd va filosofisch. Zo zei hij dat. Het kwam erop neer dat hij dan luidop nadacht over heel serieuze dingen: over het leven, over hoe de wereld in elkaar stak, en de mensen. Over moeten werken om te kunnen leven en waarom het ook belangrijk is om plezier te maken in dit leven.

En dat kon hij, onze va. Zo kon er geen verjaardag voorbijgaan of hij haalde iets speciaals uit: hij verkleedde zich als vrouw of als cowboy en kwam onverwacht op bezoek (en dan verwachtte hij van ons dat we hem niet herkennen), hij deed goocheltrucs waar wij met open mond naar zaten te kijken, hij zong en danste op zelfgemaakte liedjes, hij vertelde over hoe we bij hen terechtgekomen waren; en altijd had hij een of andere verrassing voor ons, iets wat we stiekem graag hadden willen hebben, al kwamen we daar dikwijls pas achter op het moment dat we het cadeau kregen. Het gebeurde meer dan eens dat ma dan bezorgd de wenkbrauwen fronste en achter onze rug om vroeg (grote mensen denken altijd dat kleine kinderen het niet zullen horen): 'Hoeveel heeft dat gekost?'

'We leven maar een keer, Jozefien', zei hij dan terwijl hij haar tegen zich aantrok en een zoen op haar mond plakte. 'Het kan er heus wel af. We doen het goed, vertrouw me nu maar.'

'Ja, maar je weet nooit—'

'Laat hen toch kind zijn. Dat is onze grootste rijkdom, dat we onze kinderen kind kunnen laten zijn. Kijk toch eens hoe blij ze zijn.'

En dan wees hij met een gezicht dat glunderde van de pret naar onze verrukte gezichten en dan begon ook ma

zachtjes te blinken, wat haar heel mooi stond. Haar verjaardag vergat hij trouwens ook nooit.

Om maar te zeggen: die zotte, vrolijke va van ons werd aan de rand van het water altijd heel ernstig, en die dag was hij ook heel stil. Er lag zo'n verdriet in zijn ogen, zelfs zijn mond hing triest naar beneden – en bij hem wil dat wat zeggen. Daarom haalde ik na veel niet-durven-maar-het-toch-maar-proberen mijn vlecht uit mijn mond en vertelde hem van Basiel en zijn zieltje, dat een sterretje in de donkere nacht was geworden.

Eerst bleef het even stil, maar toen zei hij, met een stem die ik niet van hem gewend was: 'Dat is heel mooi, Margrietje. Weet je, ik had ook al zoiets gedacht.'

'Echt?'

'Echt.'

Toen vertelde ik hem van de wijsvinger die naar me wees, en van het stemmetje dat zei dat als ik niet zo had getreuzeld enzovoort.

Weer duurde het even voor hij iets zei en ik werd al bang dat hij zou zeggen 'dat kan wel eens zo zijn', maar toen schudde hij zijn hoofd.

'Het is niemands schuld. Zulke dingen gebeuren nu eenmaal.'

Hij had zo stil gesproken dat het evengoed de wind had kunnen zijn die wat murmelde in de struiken achter onze rug, maar ik had het gehoord. En het luchtte me zo op. Ik schoof nog wat dichters naar hem toe, want dat vond ik leuk, dicht tegen hem aan zitten. Hij rook zo lekker. Naar va. Het was heel stil om ons heen; het was nog te vroeg op

het jaar voor vogels die sloten en insecten die zoemden om de stilte op te vullen.

‘Weet ma dat zulke dingen nu eenmaal gebeuren?’ vroeg ik na een poosje. ‘En dat het niemands schuld is?’

‘Ja hoor.’

‘Waarom doet ze dan zo?’

‘Zo wat?’

‘Zo...’

Ik kon er geen woord op plakken, maar ik bedoelde: waarom bromde ze zo vaak? Waarom sloeg ze zo weinig haar armen om ons heen? Ze deed het wel, maar nooit lang genoeg naar mijn zin. En ook niet dikwijls genoeg. Zeker de laatste tijd niet, net nu ik het zo hard nodig had. Er moest altijd zoveel gedaan worden. Ons huis was altijd kraaknetjes; onze kleren en lakens waren altijd fris gewassen, gestreken en gesteven; haar kantwerk was altijd mooier en eerder klaar dan dat van welke kantwerkster ook. Maar wat kon mij dat schelen? Soms wilde ik alleen maar haar armen om me heen voelen, erin verdwijnen, mijn neus in haar kleren drukken en haar geur opsnuiven (een speciale mengeling van stijfsel, uien, pap en nog iets waar ik geen naam op kon kleven). Dan wilde ik mijn oor tegen haar hart leggen en luisteren hoe het klopte, want dat deed het alleen voor ons, kloppen, dat zei ze zelf.

‘Ma heeft veel verdriet. Een kind afgeven is het ergste wat er is.’

‘Jij hebt toch ook verdriet?’

‘Heel veel. Maar ieder mens is anders.’

‘Waarom is ma anders?’